

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Випуск 1, 2026

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

Головний редактор:

Сверлюк Ярослав Васильович, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Члени редакційної колегії:

Аніщенко Вікторія Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін, Пенітенціарна академія України, Україна

Березовська Людмила Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

Бобченко Оксана Юрївна, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна

Буцяк Вікторія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гри на музичних інструментах, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Грiбiненко Юлія Олександрівна, доктор мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри історії музики та музичної етнографії, Одеська національна музична академія імені А.В. Нежданової, Україна

Джус Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Кіндратюк Богдан Дмитрович, доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика педагогічного факультету, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Клепар Марія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Крижановська Тетяна Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Крусь Оксана Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Кьон Наталя Георгіївна, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри вокально-хорової підготовки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Україна

Лупаренко Світлана Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Обух Людмила Василівна, доктор мистецтвознавства, доцент, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Потапчук Тетяна Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Пріма Дмитро Анатолійович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Прокопчук Вікторія Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гри на музичних інструментах, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Реда Яціне (Reda Jacyne), доктор соціальних наук (освіта), доцент, Університет Клайпеди (Klaipėda University), Литва

Рибалко Людмила Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Сверлюк Лілія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри вокально-хорового мистецтва, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Ужинський Михайло Юрійович, кандидат мистецтвознавства, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Цюлюпа Наталія Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри естрадної музики, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Засновано у 2022 році. Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1742 від 23.05.2024 року.

Ідентифікатор медіа: R30-04137.
Суб'єкт у сфері друкованих медіа – РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (вул. Степана Бандери, буд. 12, м. Рівне, 33028, rectorat@rshu.edu.ua, тел. (0362) 63-62-09)

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, італійська, литовська, іспанська, болгарська.

Періодичність видання: 4 рази на рік.

Затверджено до друку та поширення через мережу інтернет відповідно до рішення Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол від 26.02.2026 р. № 2).

Матеріали друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. Редакція не завжди поділяє точку зору авторів публікацій.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Фахова реєстрація (категорія «Б»):

Наказ МОН України № 220 від 21.02.2024. (спеціальності: A1 – Освітні науки, A4 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), A5 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)).

Офіційний сайт видання:
<https://journals.rshu.rivne.ua/index.php/art>

ЗМІСТ

<i>Бородіна Т. М., Гриценко О. Е.</i> ЗНАЧЕННЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	5
<i>Гумінська О. О., Кушнірук А. А.</i> МЕТОДИ РОЗВИТКУ СПІВАЦЬКОГО ГОЛОСУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА МУЗИЧНОМУ ЗАНЯТТІ В ЗДО.....	10
<i>Димченко С. С.</i> ТАЄМНИЦІ ПІЗНАННЯ ДИРИГЕНТСЬКОГО МИСТЕЦТВА В КЛАСІ ПРОФЕСОРА ІЛЛІ МУСІНА.....	18
<i>Закопець М. Л., Палаженко О. П., Димченко С. С.</i> ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКОНАВЦІВ-ДУХОВИКІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄВРОПИ.....	25
<i>Маргіна О. А.</i> ЕСТРАДНИЙ ВОКАЛ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОГО ВИКОНАВЦЯ.....	32
<i>Мельничук С. Ф.</i> ОРГАННЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЕКСПЛІКАНТ ДУХОВНОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОКУСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ.....	36
<i>Пшемінська Л. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НОРВЕЗЬКИХ GRUNNSKOLER, KULTURSKOLER TA VIDEREGÅENDE SKOLER.....	41
<i>Саєнко Т. В., Дігтяр Н. М.</i> МАРИНІСТИЧНИЙ ПЕЙЗАЖ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ: МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	50
<i>Турко Н. Є.</i> АКТУАЛІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙ КОБЗАРСТВА У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ.....	58
<i>Цюлюпа Н. Л., Буцяк В. І.</i> «КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКИЙ КЛАС» В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА.....	65
<i>Yablonska T. M.</i> DIDACTIC READINESS OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS FOR STUDENT-CENTERED LEARNING.....	70
<i>Литовченко В. С.</i> БАЛАНС ЛІДЕРСТВА ТА ПІДПОРЯДКОВАНOSTІ В РІЗНИХ ВИДАХ МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА: ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	76

CONTENTS

<i>Borodina T., Hrytsenko O.</i> THE SIGNIFICANCE OF CLASSICAL DANCE IN THE DEVELOPMENT OF CONTEMPORARY CHOREOGRAPHY IN THE CONTEXT OF THE DIGITALISATION OF ART EDUCATION IN UKRAINE.....	5
<i>Huminska O., Kushniruk A.</i> METHODS FOR DEVELOPING THE SINGING VOICES OF PRESCHOOL CHILDREN IN MUSIC CLASSES AT PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	10
<i>Dymchenko S.</i> SECRETS OF COGNITION OF CONDUCTING ART IN THE CLASSROOM OF PROFESSOR ILYA MUSIN.....	18
<i>Zakopets M., Palazhenko O., Dymchenko S.</i> FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF WIND PERFORMERS IN THE SYSTEM OF HIGHER MUSICAL EDUCATION IN EUROPEAN COUNTRIES.....	25
<i>Marhina O.</i> POP VOCAL IN THE CONTEXT OF WORLD AND NATIONAL MUSIC CULTURE: VALUE ORIENTATIONS OF THE CONTEMPORARY PERFORMER.....	32
<i>Melnychuk S.</i> ORGAN ART AS AN EXPLICANT OF SPIRITUAL MUSICAL CULTURE IN THE FOCUS OF EUROPEAN TRADITION.....	36
<i>Psheminska L.</i> FEATURES OF MUSIC EDUCATION IN NORWEGIAN GRUNNSKOLER, KULTURSKOLER, AND VIDEREGÅENDE SKOLER.....	41
<i>Saienko T., Dihtiar N.</i> MARINE LANDSCAPE IN THE WORK OF UKRAINIAN ARTISTS: ARTISTIC AND PEDAGOGICAL ASPECT.....	50
<i>Turko N.</i> ACTUALIZATION OF KOBZAR TRADITIONS IN THE SYSTEM OF CONTEMPORARY ARTS EDUCATION	58
<i>Tsiuliupa N., Bytsyak V.</i> “CONCERT MASTER CLASS” IN THE STRUCTURE OF PROFESSIONAL TRAINING FOR FUTURE MUSIC TEACHERS.....	65
<i>Yablonska T.</i> DIDACTIC READINESS OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS FOR STUDENT-CENTERED LEARNING.....	70
<i>Lytovchenko V.</i> BALANCE OF LEADERSHIP AND SUBMISSION IN DIFFERENT TYPES OF MUSICAL PERFORMANCE: CHALLENGES OF REMOTE LEARNING.....	76

УДК 78.01

DOI https://doi.org/10.32782/ART/2026-1-6

ОРГАННЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЕКСПЛІКАНТ ДУХОВНОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОКУСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

Мельничук Святослав Філімонович

Народний артист України, Заслужений діяч мистецтв України,
професор, професор кафедри народно-інструментального виконавства
Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID ID: 0000-0002-9638-7136
e-mail: hirow@ukr.net

Наукова розвідка присвячена становленню та розвитку органного музичного мистецтва у ракурсі Європи як важливої складової християнської культурної традиції. Розглядаються історичні етапи еволюції органа від Середньовіччя до Нового часу, його роль у сакральній літургійній практиці та вплив на становлення європейської професійної музичної мови. Особливу увагу приділено діяльності видатних композиторів і органістів, зокрема Джироламо Фрескобальді, Дітріха Букстехуде та Йоганна Себастьяна Баха, а також взаємозв'язку між акустикою, архітектурними рішеннями храмових споруд, та смисловим наповненням органної музики. Автором статті експлікується духовне, естетичне й символічне значення органного мистецтва, а також його роль у формуванні та подальший розвиток західноєвропейської сакральної культури.

Розглядається орган як один із провідних музичних інструментів XV–XVII століття в контексті розвитку європейської музичної культури. Проаналізовано конструктивні особливості органів доби бароко, еволюцію їхньої регістрової системи та технічні вдосконалення, що вплинули на формування нових виконавських і композиційних принципів. Особливу увагу приділено ролі органа в церковній практиці, а також його значенню у становленні жанрів поліфонічної музики. Розглянуто творчість провідних композиторів презентованого періоду, які зробили суттєвий внесок у розвиток органного мистецтва. Зроблено висновок про визначальну роль органа у музичному житті епохи бароко та його вплив на подальший розвиток європейської музики.

Автор статті присвячує своє дослідження аналізу розвитку органної музики у фокусі епохи Відродження та Бароко як важливого явища європейської музичної культури. Розглянуто еволюцію органа як інструмента, особливості його конструкції та тембрових можливостей, а також їхній вплив на формування композиторських стилів. Проаналізовано основні жанри органної музики зазначених періодів – токату, фантазію, хоральну прелюдію, фугу – та окреслено відмінності між національними школами (італійською, німецькою, французькою, іспанською). Зауважено, що органне музичне мистецтво не лише використовувалося в церковній практиці, а й мало місце в світському житті населення Європи.

У статті автор експлікує вагому роль органної музики Відродження, а особливо Нового часу, для подальшого розвитку європейського музичного мистецтва та виконавської практики.

Ключові слова: орган, органне музичне мистецтво, духовна музика, світське мистецтво, сакральне мистецтво, катарсис.

ORGAN ART AS AN EXPLICANT OF SPIRITUAL MUSICAL CULTURE IN THE FOCUS OF EUROPEAN TRADITION

Sviatoslav Melnychuk

Rivne State University of the Humanities

The scientific investigation is devoted to the formation and development of organ music church art from the perspective of Europe as an important component of the Christian cultural tradition. The historical stages of the evolution of the organ from the Middle Ages to the Modern Age, its role in sacred liturgical practice and its influence on the formation of the European professional musical language are considered. Particular attention is paid to the activities of outstanding composers and organists, in particular Girolamo

© Мельничук С. Ф., 2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Frescobaldi, Dietrich Buxtehude and Johann Sebastian Bach, as well as the relationship between acoustics, architectural solutions of church buildings, and the semantic content of organ music. The author of the article expounds the spiritual, aesthetic and symbolic meaning of organ art, as well as its role in the formation and further development of Western European sacred culture.

The organ is considered as one of the leading musical instruments of the 17th century in the context of the development of European musical culture. The structural features of Baroque organs, the evolution of their register system, and technical improvements that influenced the formation of new performance and compositional principles are analyzed. Particular attention is paid to the role of the organ in church practice, as well as its significance in the formation of polyphonic music genres.

The author of the article devotes his research to the analysis of the development of organ music in the focus of the Renaissance and Baroque eras as an important phenomenon of European musical culture. The evolution of the organ as an instrument, the features of its design and timbre capabilities, as well as their influence on the formation of composer styles are considered. The main genres of organ music of the indicated periods are analyzed – toccata, fantasy, choral prelude, fugue – and the differences between national schools (Italian, German, French, Spanish) are outlined. It is noted that organ music was not only used in church practice, but also had a place in the secular life of the population of Europe. In the article, the author explains the significant role of organ music of the Renaissance, and especially of the Modern Age, for the further development of European musical art and performance practice.

Key words: organ, organ music, spiritual music, secular art, sacred art, catharsis.

Постановка проблеми. Актуальність нашого дослідження зумовлена цілим рядом вагомих наукових, та культурно-історичних чинників. Саме органне мистецтво у розрізі XV–XVII століть є фундаментом формування європейської професійної музичної традиції. У періоди Ренесансу та Бароко відбулося становлення органа як провідного музичного інструмента не лише церковної а й світської музики. В процесі розвитку органного мистецтва виробилися основні жанри класичного музикування (прелюдія, фантазія, токата, fuga, хоральна обробка), а також заклалися принципи поліфонічного мислення, що вплинули на подальший розвиток композиторської техніки.

Наукова розвідка-дослідження органного мистецтва Західної Європи має важливе значення для українського культурного контексту. Вона дозволяє простежити еволюційні шляхи рецепції європейських органних традицій у Східній Європі, актуалізує питання збереження та відродження світової та вітчизняної органної спадщини, а також інтеграції національного музичного простору до загальноєвропейського культурного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключові моменти на які спрямовувалася увага автора наукової розвідки досліджувалися та експлікувалися в наукових розробках як і вітчизняних вчених теоретиків та митців практиків: Н. Антонова (Антонова, 2001); Д. Купіна (Купіна, 2012); О. Грабовська (Грабовська, 2005); В. Коростельов (Коростельов, 2012), так і зарубіжних дослідників: А. Дюрр (Dürr, 2024), С. Ленартович (Lenartowicz, 2005); П. Чирик (Chyryk, 2017); П. Уільямс (Williams, 1963) тощо.

Фундаментальні дослідницькі академічно-творчі наукові джерела дали глибоке розуміння історичного контексту ролі та місця органної музики у фокусі історичних трансформацій євро-

пейської культури. Але, незважаючи на пристойну кількість джерельної бази залишаються прогалини щодо впливу локальних традицій малих європейських міст на розвиток органного музичного мистецтва, що може стати, в подальшому, вектором для наших наступних наукових розвідок.

Метою статті є здійснення комплексного осмислення заданої проблеми та експлікування основних аспектів історичних витоків органного мистецтва, його художньої цінності як вагального джерела впливу на формування та розвиток європейської музичної культури. Адже, аналіз органної музичної культури Відродження і Нового часу дає змогу глибше осмислити духовні та культурні процеси європейської цивілізації.

Вклад основного матеріалу. Органна музика в сучасному повсякденному свідомості нерідко асоціюється із західноєвропейською християнською традицією. Однак з моменту появи перших світських органів (орієнтовно 300 років до н.е.) і до початку їх застосування в християнському богослужінні (близько 660 р.) минула тисяча років. За цей час органна культура зазнала безліч змін, метаморфоз, починаючи з практики застосування органу як відверто розважального інструменту в середовищі патрицій і плебеїв і до використання його як військовий музичний інструмент. Музика та теологія йшли назустріч один одному складним шляхом, долаючи забобони, аргументи «за» та «проти». Орган у цьому логічному ланцюгу часто був дуже дискусійною ланкою. Мислителі ранньохристиянського періоду демонстрували високий рівень філософського узагальнення, аналізуючи доступну їм свідомості картину світу. Фрагменти середньовічних трактатів, що належать до музики, свідчать про поступове визнання її значущості для виховання християн (Антонова, 2001). Музика, зокрема органна, займала у церковній практиці дедалі більше гідне місце. Ісідор із Севільї

(560-640 pp.) увійшов в історію наук та мистецтв завдяки трактату «Етимологія», що охоплює комплекс дисциплін квадриуму та тривіуму. У розділі «Органіка» вчений систематизує деякі історичні дані про духові інструменти: тирренську трубу (рід авлоса), фригійську флейту (тібія, що має різновид типу авлоса), очеретяну сопілку (каламус), звану греками флейтою Пана. Розшифровуючи термін «органіка», Ісидор називає серед інструментів, що приводяться в дію повітрям, органи. Автор нагадує і про латинську традицію перекладу терміна «органум» – як загальну назву всіх музичних інструментів. Дослідження наукової літератури та джерел ранньохристиянського періоду свідчить про поступове формування основ для застосування органу у богослужінні. Вважається, що введення органу в церковну практику пов'язане з папою Віталіаном (657–672 pp.). Однак до повсюдного та обов'язкового застосування інструменту в літургійній практиці було ще далеко: теорія, практика музичного супроводу служби та використання органу активно обговорювалися. Монах і теолог Біда Високоповажний (672–735 pp.), за Боецієм, відстоює ідею музичної гармонії світу, а орган називає інструментом практичної музики. Авреліан з Реоме (IX століття.) підкреслює значення світової музики на небі і землі, розвиваючи ідеї про людську музику в мікрокосмосі (у «малому світі», душі). Розмірковуючи про інструментальну музику, автор згадує орган, що приводиться в дію «рухом води», – гідравлос (Антонова, 2001)

Застосування органу Церквою стало істотним стимулом у розвиток конструкції та архітектурного оформлення інструменту. Великий орган із великими динамічними ресурсами, відповідними обсягу собору, згадується Вульфстаном (Уінчестер, бл. 990 р.). Все частіше стали з'являтися органи-позитиви, які застосовувалися з літургійною метою. Спеціальні роботи з органобудування (X–XII ст.) присвячені технологічним аспектам (Хукбальд Сент-Аманський, Е. Фрайзінгський, А. Схолостик, Теофіл та ін.). В епоху Ренесансу набули розвитку всі типи органів: великі церковні, хорові позитиви (часто встановлювалися неподалік вітара), легкі переносні портативи (застосовувалися у світському середовищі). Портативи були поширені в численних інструментальних ансамблях і використовувалися мандрівними музикантами, які переходили з міста до міста. Таким чином, було відроджено античну традицію органу як своєрідного народного інструменту на зовсім новій демократичній основі. Портатив ставав центральною ланкою мобільного інструментального ансамблю, що виконував танцювальну музику на вулицях, площах, під час свят – як серед простолюдинів, так і в колі освічених людей та знаті (Грабовська, 2005). У подібній ролі портативи використовувалися не лише у Західній Європі, а й

навіть у період Київської Русі. Відомо, що придворні музиканти часто грали на маленьких переносних органах; київські князі мали органи-позитиви для розваг під час банкетів. Таким чином традиція візантійського двору перейшла у світську практику застосування невеликих органів на давньоукраїнській землі. Ця традиція визначила світський напрямок застосування органу на нашій території. Тому, на відміну від західноєвропейської християнської традиції, орган виключено із застосування у православному богослужінні (Чурук, 2017). Церковні органи західноєвропейського Ренесансу ще несли у своєму зовнішньому оформленні яскраво виражену теологічну навантаженість.

Батько німецького протестантизму Мартін Лютер – перший серед найбільших релігійних діячів, які піднесли мистецтво до рівня теології: «Я хотів би бачити всі мистецтва, особливо музику, на службі того, хто їх дав і створив. Після теології немає такого мистецтва, яке могло б зрівнятися з музикою, бо після теології лише одна створює те, що викликає одна теологія, саме спокійне і ясне стан духу» (Dürr, 2024). Лютер висловив також цілком мирські ідеї музикування, чим наблизив органне мистецтво до духовного світу людини: «Якщо печаль бере над вами силу, скажіть: ні, зіграю я нашому Господарю Христу пісню на регал (рід портативного язичкового органу, поширеного в побуті). Вдаряйте швидко по клавішах і співайте, доки не пройдуть погані думки» (Dürr, 2024). Широкий гуманістичний спектр ідей реформатора підготував ґрунт для створення органних творінь геніального лютеранина Й.С. Баха, що експлікували грандіозну картину Універсуму та витончений внутрішню буттєвість індивіда епохи бароко. В епоху Ренесансу популярність набули різновиду клавішних інструментів (клавічембало, спинети та ін). Італійський письменник Кастільйоне (1478–1529) вважав їх глибоко гармонійними та тими, що по вінця наповнюють людську душу красою музичною. Не богослужбове, а саме світське застосування клавічембало відбито в трактатах Хуана Бермудо (1510 – невідомо), Козімо Бартолі (2-га пол. XVI ст.). Останній згадав про побутове музикування, підкресливши, що якийсь музикант «грає на органі чи будь-якому інструменті так само добре, з такою витонченістю і легкістю, і навіть з таким усвідомленням музики, що з ним зрівняються лише обрані» (Коростельов, 2012). На рубежі XVI–XVII століть у фокусі культурної історії західної Європи з'являються придворні органісти, що свідчить про розширення світських функцій інструментів, а згадки про «архіоргани» – непряма ознака їх складної конструкції та великих розмірів. Епоха Ренесансу прискорила становлення звукового та зорового образу органу, який стає цілком самодостатнім. Майстри та

автори трактатів відповідно до пріоритетів епохи розвивають ідеї технологічних нововведень конструкцій позитиву, портативу, великого органу: Граньєна, Понсле-Барбет, Арно та ін. (XV ст.). Різноманітнішою стає темброва палітра. Архітектура органів формується з урахуванням інтер'єрів соборів, у прагненні до композиційної єдності та естетично організованого простору навколо інструментів. (Williams, 1963). До авторів, що оформили органні комплекси, увійшли Донателло, Лука делья Роббіа, Буркмайр, Гольбейн Старший (XV–XVI ст.). Трактати, присвячені органопроектванню продовжують традицію технологічних вузькопрофесійних рекомендацій (А. Шлік, частково С. Вірдунг, XV–X ст.). У деяких манускриптах містяться правила реєстрування, що свідчить про компетентність майстрів у будівельному та виконавському ремеслі (Антеньяті, Л. Гуснако та ін., XVI ст.). Розширення світських тенденцій в органній культурі Північних Нідерландів послужило поштовхом до розвитку технології та образної сфери інструменту (майстри XVI століття Я. Ван Ковеленс, Х. Ніхоф, Г. Ніхоф, Х. Сюїс, та ін.). Різноманітність тембрових та технологічних засобів пов'язана з концертною практикою. Італійські ренесансні органи (особливо XVI століття) вирізнялися пишним архітектурним та декоративним оформленням, що доповнювало стильові риси соборного інтер'єру (Lenartowicz, 2005). Образна сфера фасадів відбивала символіку архітектури Римської імперії (тріумфальні арки, колонади, пілястри, рослинні орнаменти тощо). Розкриті фасадні стулки прикрашені картинами на теми Святого Письма (П. Веронезе, Я. Тінторетто, Дж. Белліні та ін.).

Доба бароко (приблизно кінець XVI – середина XVIII століття) стала переломним етапом у розвитку європейської музичної культури. Саме в цей період органна музика набула особливого значення, перетворившись із суто церковного супроводу на самостійне й високохудожнє мистецтво. Орган у добу бароко вважався «королем інструментів», звучання цього унікального інструмента асоціювалося з «Голосом Бога», не менше. Його масштабне звучання, багатство тембрів і технічні можливості відповідали естетиці бароко, що прагнула до величчя, контрастів і емоційної виразності.

Орган став не лише частиною богослужіння, а й засобом філософського та духовного осмислення світу. Саме, у барокову епоху сформувалися основні жанри органної музики: токати – віртуозна, імпровізаційна за характером; fuga – поліфонічна форма, що демонструвала логіку та майстерність композиції; прелюдія і хорал – пов'язані з протестантською традицією; пасакалія та чакона – варіаційні форми з повторюваною басовою темою. Ці жанри відображали барокову ідею поєднання строгого порядку й емоційної свободи. Барокова

органна музика стала вершиною розвитку поліфонії. Композитори створювали складні багатоголосні структури, де кожен голос мав самостійне значення. Музика будувалася за принципами риторики – вона «промовляла» до слухача, викликала почуття й роздуми (Dürr, 2024). Найяскравішим представником органної музики бароко є Йоганн Себастьян Бах, творчість якого вважається кульмінацією розвитку жанру. Також важливу роль відіграли: Дітріх Букстехуде (Північна Німеччина), Йоганн Пахельбель, Франсуа Куперен (Франція), Джироламо Фрескобальді (Італія).

Кожна національна школа мала свої стильові особливості, але всі вони сприяли загальноєвропейському розвитку органного мистецтва. Органна музика бароко стала відображенням світогляду епохи – поєднання віри, раціональності й емоційної глибини. Вона вплинула на подальший розвиток класичної музики, заклала основи композиційної техніки та сформувала високі естетичні ідеали. Органна музика доби бароко – це не лише новий етап у музичному мистецтві, а й важлива складова європейської культури загалом. Вона поєднала духовність і художню досконалість, ставши символом творчих досягнень барокової епохи.

Висновки. Органне музичне мистецтво Західної Європи, у розрізі Середньовіччя та Нового часу становить один із ключових етапів у розвитку європейської музичної культури, відображаючи глибокі естетичні, стилістичні та технологічні трансформації свого часу. У фокусі Ренесансу органна творчість формувалася під впливом ідей гуманізму, поліфонічного мислення та тісного зв'язку з вокальними жанрами, що зумовило розвиток імпровізаційних форм, варіаційної техніки та контрапунктичної майстерності. Доба Бароко стала точкою найвищого розквіту органного мистецтва, коли інструмент утвердився як самодостатній засіб художнього вираження. Стильові новації цього періоду – формування нових жанрів токати, прелюдії, фуґи, хоральної обробки, пасакалії – сприяли поглибленню драматургії, розширенню технічних можливостей органа та зростанню ролі виконавської інтерпретації. Важливим чинником еволюції стало також вдосконалення органопроектвання, що дозволило композиторам використовувати багатство тембрової палітри й контрастність реєстрів. Національні органні школи (італійська, німецька, французька, іспанська) виробили самобутні стильові риси, які, водночас, перебували у постійному творчому діалозі. Особливе значення органне мистецтво набуло в німецькій бароковій традиції, кульмінацією якої стала творчість Й. С. Баха, що синтезувала досягнення попередніх епох і визначила подальший розвиток органної музики.

Отже, музичне органне мистецтво в контексті культурних традицій тогочасної Європи заклало фундамент професійної композиторської та виконавської традиції, вплинуло на ста-

новлення музичних форм і жанрів Нового часу та зберігає свою художню й культурну цінність як невід’ємна складова європейської музичної спадщини.

Література:

1. Антонова Н. (2001). Актуальні проблеми розвитку органної культури. Сучасні підходи до оптимізації педагогічного процесу : зб. наук. ст. К. : Науковий світ, 2001. С. 140–149.
2. Грабовська О (2005). Спільні ознаки духовного відродження: Церква і розвиток музично-виконавської культури. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*, 1(13), 67–74.
3. Купіна Д. (2012). Органна музика в Україні: історичні передумови та сучасні тенденції композиторської творчості. *Мистецтвознавчі записки. Національна академія керівних кадрів. № 22. С. 85–92.*
4. Коростельов В. (2012). Символіка в органних хоральних обробках Й. С. Баха. *Наук. вісн. Нац. муз. академії України. К., Вип. 103. С. 28–33.*
5. Chyryk P. (2017). *Organy na Ukrainie. Województwo Iwano-Frankiwskie i Tarnopolskie. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej “Gaudium”. 327 s.*
6. Dürr A. (2024). On the Earliest Manuscripts and Prints of Bach's Well Tempered Clavier in England. *A Bach Tribute: Essays in Honor of W. H. Scheide. Kassel: Bärenreiter; Chapell Hill: Hinshaw. P. 121–134.*
7. Lenartowicz Ś., Ostrowski J.K., (2005). Kościół parafialny pw. św. Józefa w Jeziernej w: *Kościóły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego / oprac. A. Betlej [i in.], red. J.K. Ostrowski. Kraków. T. 13. S. 63.*
8. Williams P. (1963). J. S. Bach and English organ music. *Music & Letters. Vol. 44. No. 2. P. 140–151.*

References:

1. Antonova N. (2001). Aktualni problemy rozvytku orhannoyi kultury. Cuchasni pidkhody do optymizatsiyi pedahohichnoho protsesu [Current problems of the development of organ culture. Modern approaches to optimizing the pedagogical process] : zb. nauk. st. K. : Naukovyy svit, 140–149 [in Ukrainian].
2. Hrabovska O (2005). Spilni oznaky dukhovnoho vidrodzhennya: Tserkva i rozvytok muzychno-vykonavskoyi kultury [Common signs of spiritual revival: The Church and the development of musical and performing culture]. *Naukovy zapysky TNPU im. V. Hnatyuka. Seriya: Mystetstvoznavstvo*, 1(13), 67–74 [in Ukrainian].
3. Kupina D. (2012). Orhanna muzyka v Ukrayini: istorychni peredumovy ta suchasni tendentsiyi kompozytorskoyi tvorchoosti [Organ music in Ukraine: historical prerequisites and modern trends in composer's work]. *Mystetstvoznavchi zapysky. Natsional'na akademiya kerivnykh kadriv*, 22, 85–92 [in Ukrainian].
4. Korostelov V. (2012). Symvolika v orhannykh khoral'nykh obrobkakh Y. S. Bakha [Symbolism in J. S. Bach's organ choral arrangements] *Nauk. visn. Nats. muz. akademiyi Ukrayiny. K., 103, 28–33 [in Ukrainian].*
5. Chyryk P. (2017). *Organy na Ukrainie. Województwo Iwano-Frankiwskie i Tarnopolskie [Organs in Ukraine. Ivano-Frankivsk and Ternopil Voivodeships]. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej “Gaudium”. 327 s.*
6. Dürr A. (2024). On the Earliest Manuscripts and Prints of Bach's Well Tempered Clavier in England. *A Bach Tribute: Essays in Honor of W. H. Scheide. Kassel: Bärenreiter; Chapell Hill: Hinshaw. P. 121–134.*
7. Lenartowicz Ś., Ostrowski J.K. (2005). Kościół parafialny [Parish church]., św. Józefa w Jeziernej w: *Kościóły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego / oprac. A. Betlej [i in.], red. J.K. Ostrowski. Kraków. T. 13. S. 63–71 [in Polish].*
8. Williams P. (1963). J. S. Bach and English organ music. *Music & Letters*, 44, 2, 140–151.

Дата першого надходження статті до видання: 25.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Наукове видання

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості

Випуск 1, 2026

Засновано у 2022 році

Засновник:

Рівненський державний гуманітарний університет

Періодичність видання: 4 рази на рік

Українською та англійською мовами

Коректура • В. О. Бабич

Комп'ютерна верстка • О. І. Молодецька

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 8,84.

Дата розміщення онлайн: 27.03.2026. Дата друку: 03.04.2026.

Зам. № 0326/228. Наклад 100 прим.

Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.